

І. Б. Усенко

Палієнко Микола Іванович

ПАЛІЄНКО Микола Іванович (25. 11(07. 12). 1869, Київ — 11. 11. 1937, Харків) — правознавець. Доктор державного права (1908), професор (1910), академік ВУАН (1930). Закінчив 1-у Київську гімназію (1888) і Університет св. Володимира у Києві (1892), де від 1894 був професорським стипендіатом на кафедрі державного права, а від 1898 — приват-доцентом. Відряджений на 2 р. для поглиблення освіти у Паризькому, Гайдельберзькому (Німеччина), Страсбурзькому (Франція) університетах. Від 1900 — приват-доцент, від 1903 — екстраординарний професор кафедри енциклопедії права Демидовського юридичного ліцею у м. Ярославль (Росія). 1903 захистив магістерську дисертацію за монографією «Суверенитет. Историческое развитие идеи суверенитета и ее правовое значение» (Ярославль, 1903), 1910 — дисертацію на ступінь доктора державного права за монографією «Учение о существе права и правовой связанности государства» (Х., 1908). Від 1906 — екстраординарний, від 1910 — ординарний професор кафедри державного права, водночас 1912—18 — проректор Харківського університету. Також був деканом юридичного факультету Вищих жіночих курсів й ініціатором заснування (1912) Вищих комерційних курсів Харківського купецького товариства, перетворених 1916 у Харківський комерційний інститут. Після Лютневої революції 1917 активно виступав із лекціями перед населенням, видав кілька науково-публіцистичних праць, витриманих переважно у руслі поглядів партії конституційних демократів, членом якої, за окремими відомостями, він був. Згодом дистанціювався від нової радянської влади, у жовтні 1919 вітав вступ до Харкова Добровольчої армії генерала [А. Денікіна](#). Тоді ж разом із [В. Гордоном](#) і деяким іншими харківськими професорами підписав відкрите звернення до науковців країн Заходу із засудженням діяльності більшовиків. З поверненням до Харкова радянської влади від 1920

викладав державне право у приватному Боспорському університеті у м. Керч (нині АР Крим), водночас читав лекції на Археологічних курсах при Керченському музеї старовини. Через кілька місяців переїхав до Сімферополя, де став професором новоствореного Таврійського університету. У березні 1921 повернувся до Харкова. Відтоді й до 1934 — професор кафедри державного права Харківського інституту народного господарства, що став правонаступником Харківського комерційного інституту та юридичного факультету Харківського університету. В інституті на правах відносно самостійної установи від 1923 діяла науково-дослідна кафедра «Проблеми сучасного права» на чолі з В. Гордоном. П. у рамках цієї кафедри вважали керівником секції публічного права, а після смерті В. Гордона 1926 він очолив установу загалом. Окрім того, консультував низку радянських установ, зокрема підписав експертний висновок від 4 вересня 1922 щодо безпідставності польських претензій на деякі бібліотечні колекції та інші культурні цінності на території УСРР. Також був вченим секретарем Наукового комітету Наркомату освіти УСРР, брав участь у підготовці Конституції УСРР 1929 і деяких інших нормативно-правових актів. Після обрання 1930 академіком ВУАН формально очолив профільну академічну Комісію для вивчення радянського права і будівництва, але через проживання у Харкові реально комісією не керував. 1932 компартійний осередок ВУАН ухвалив рішення замість 3-х правничих Комісій (історії українського права, звичаєвого права, радянського права і будівництва) утворити єдину Комісію радянського будівництва на чолі з П. Однак 1934 її ліквідували у зв'язку з реорганізацією ВУАН, а П. залишився поза межами будь-яких академічних інституцій. Наукові дослідження: державний суверенітет, право і держава, історія становлення та впровадження адміністративної юстиції в західних державах, форми децентралізації Російської імперії, проблеми громадянства СРСР та іноземних країн, контроль у радянському будівництві, конституційний розвиток України у складі союзної держави. Праці вченого не втратили актуальності донині, про що, зокрема, свідчить понад 10 сучасних перевидань їхніх фрагментів у «Антології української юридичної думки» та інших аналогічних виданнях.

Основні праці

Сущность административной юстиции и основные черты ее организации в Европейских государствах: проб. лекция магистранта Н. Палиенко, читанная 5 ноября 1898 г. // Университетские известия. К., 1898. Кн. 12; Предмет и задачи энциклопедии права и идея права: вступ. лекция // Временник Демидовского юридического лицея. 1900. Кн. 82; Нормативный характер права и его отличительные признаки: К вопросу о позитивизме в праве // Там само. 1900. Кн. 86; Правовое государство и конституционализм // Вестник права. 1906. № 1; Основные законы и форма правления в России: Юрид. исслед. Ярославль, 1910; Формы государственного устройства и управления. Х., 1917; Временное правительство и революционная Конституция России до большевистского переворота: доклад обществу

юридических и экономических знаний при Харьковском университете. Х., 1918; Конфедерации, федерации и Союз Советских Социалистических Республик. [Б. м.], 1923; Право гражданства в современных федерациях и в Союзе РСР. Х., 1926; Проблемы суверенитета современной державы. Х., 1929.

Рекомендована література

1. Таранов А. П. Визначний радянський державознавець: до 100-річчя з дня народж. М. І. Палієнка // Наука і суспільство. 1969. № 11;
2. Прокопов Д. Проблема походження права та визначення специфіки правових норм у дослідженнях М. Палієнка // Вісн. АПрНУ. 2008. № 1;
3. Палієнко Микола Іванович, 1869—1937: Персон. бібліогр. покажч. Х., 2014;
4. Поняття та категорії юридичної науки: Зб. наук. пр.: Мат. V міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 18 листоп. 2014). До 145-річчя академіка ВУАН М. Палієнка (1869—1937). К., 2014;
5. Усенко І. Б., Іванова А. Ю. Академік М. І. Палієнко: наукова біографія та актуальні погляди // Часопис Київського університету права. 2019. № 2.

Бібліографічний опис:

Палієнко Микола Іванович / І. Б. Усенко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2023. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-881437>

2001-2024 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).